

nové služby, knihy, akce a další zajímavosti online

Co je nového **1**

Slovo generálního ředitele

Návštěva ministryně kultury Arménské republiky

Anketa „Dotaz roku“ služby Ptejte se knihovny

Elektronický katalog Slovenské knihovny přidán do EDS

Vyšehradský kodex se dočká vystavení

Představujeme **4**

Kodex vyšehradský

Čtěte a půjčujte si odborné zahraniční e-knihy!

3 otázky pro: Hanuše Hemolu

Zajímavosti a tipy **6**

Národní knihovna je Přátelským místem

Co čte knihovník?

Střípky z Archivu NK ČR

Klementinum meteorologické

Kalendárium aneb víte že ...

Zveme vás **9**

Betlémy v Klementinu

Knihy se těžko vystavují: Libor Fára (1925–1988)

Ohlédnutí za výročím 90 let pražské polonistiky

Vyšehradský kodex

Co je nového

Slovo generálního ředitele

Vážení uživatelé, návštěvníci, kolegové,

čas neúprosně běží a je zde opět počátek nového roku. Čas, kdy jsou mi vyhrazeny následující řádky pro přání, rekapitulace, díky a ohlédnutí se za rokem právě skončeným.

Již tradičně nelze opomenout revitalizaci areálu Klementinum, která v roce 2014 zasáhla do života uživatelů a návštěvníků Klementina zatím zřejmě nejcitelněji. Rád bych všem touto cestou poděkoval za trpělivost s ne zrovna komfortním prostředím, které nyní v Klementinu panuje. Na druhou stranu je třeba vyzdvihnout úsilí zaměstnanců naší instituce, kteří i za ztížených podmínek dokáží poskytovat valnou většinu služeb a dopad na uživatele je tak minimální.

Rok 2014 byl nepochybně také ve znamení příprav na lednové vystavení nejčinnější knihy u nás – Kodexu vyšehradského. Vnímám tuto prozatím krátkou prezentaci originálu kodexu jako jakési splacení dluhu našemu národu. Vždyť Vyšehradský kodex nebyl vystaven bezmála padesát let. K dlouhodobějšímu vystavení v řádu maximálně 14 dnů dojde zřejmě kolem roku 2019 u příležitosti úplného dokončení revitalizace areálu, v němž sídlí Národní knihovna.

Do pomyslné cílové rovinky se dostal také projekt Národní digitální knihovna, který již úspěšně a s předstihem naplnil povinný indikátor pro vyplacení financí z projektu

EU - IOP. Oceněním pracovního úsilí našich kolegů je bezesporu první místo v soutěži The best 2014 Master Card magazínu Egovernment v kategorii projekty centrálních úřadů.

Věřím, že se nám i v roce 2015 podaří v nelehkých podmínkách dosahovat úspěchů a Národní knihovna bude nadále uznávanou institucí.

Ing. Tomáš Böhm
generální ředitel Národní knihovny ČR

Návštěva ministryně kultury Arménské republiky

Dne 13. listopadu 2014 navštívila Národní knihovnu ČR (NK ČR) ministryně kultury Arménské republiky Hasmik Poghosyan. Doprovázel ji velvyslanec Arménské republiky v ČR J. E. Tigran S. Seiranian a rada velvyslanectví paní Nouneh Zastoukhova. Mezi členy delegace byly mj. též ředitelka Odboru mezinárodních vztahů Ministerstva kultury Arménie Svetlana Sahakyan a ředitelka Odboru vztahů s veřejností Alvard Serobyan. Z české strany doprovázel delegaci chargé d'affaires Velvyslanectví ČR v Jerevanu Petr Mikyska a pracovníci Ministerstva kultury ČR. Delegaci přijal generální ředitel NK ČR Tomáš Böhm. Jednání se účastnil také Adolf Knoll, tajemník pro vědu, výzkum a mezinárodní vztahy NK ČR. V přátelské besedě posoudily obě strany rozvoj vztahů národních knihoven obou zemí a shodly se na uspořádání výstavy, která by v prostorách NK ČR představila knižní kulturu Arménie.

Fondy NK ČR jsou bohaté na dokumenty, mající vztah k arménské kultuře. Zejména jde o staré arménské tisky nebo tisky, popisující arménské reálie. V nedávné době poskytla NK ČR arménské Národní knihovně soupis dokumentů, které se týkají Arménie, nicméně bylo konstatováno, že s velkou pravděpodobností budou zejména

e-zpravodaj NK ČR

ročník 2 / číslo 1 / 2015 / leden–únor / beta verze
Dvoutměsíčník

Adresa vydavatele a redakce:

Národní knihovna ČR, Klementinum 190, 110 00 Praha 1, IČ 00023221, DIČ CZ00023221

E-mail: e-zpravodaj@nkp.cz

Telefon: 221 663 279 (H. Vajnerová), 221 663 252 (S. Vondráková)

Výkonná redakce: Hana Vajnerová, Soňa Vondráková

Redakční rada: Irena Maňáková (předseda), Jana Huňová, Karolína Košťálová, Petra Šťastná

Grafické zpracování: Martina Zubačová

Příspěvky připravili: Lukáš Babka, Tomáš Böhm, Kateřina Hekrdlová, Hanuš Hemola, Jana Huňová, Adolf Knoll, Karolína Košťálová, Jan Lukavec, Irena Maňáková, Veronika Ševčíková, Petra Šťastná, Hana Vajnerová, Oddělení rukopisů a starých tisků NK ČR, Oddělení výstav NK ČR

Obrazová dokumentace: Eva Hodíková, Irena Maňáková, Antonia Miovská, AiP Beroun, Archiv NK ČR, Odbor služeb NK ČR, Oddělení výstav NK ČR, Wikipedia

e-zpravodaj NK ČR je dostupný na adrese: <http://e-zpravodaj.nkp.cz>

historické fondy knihovny na arménské tisky daleko bohatší, než si uvědomujeme; k jejich nalezení je nezbytná spolupráce příslušného specialisty. Na malé výstavce NK ČR představila arménské návštěvě několik starých tisků souvisejících s arménskou kulturou a výběr překladů Ludmily Motalové (1935–1975), jež měla úzké spojení s arménskými spisovateli a umělci a jejíž práce si velmi vážili a dosud váží v Arménii i arménské diaspoře. Výstavku doplnily ukázky arménských hudebnin. Obě strany ocenily rozvoj spolupráce obou národních knihoven; prvním konkrétním počinem je přistoupení NK Arménie do digitální knihovny *Manuscriptorium*, kde je např. představena první kniha vytištěná v arménštině.

V současnosti se testuje konverze dalších arménských záznamů starých tisků. Arménská strana byla také informována, že řada starých tisků z oblasti arménské kultury je a bude digitalizována ve spolupráci se společností Google. Zajímavým faktem například je, že Pražané pijí kávu díky Georgiu Deodatovi (Gorgos Hatalah el Demški), Arménovi, který přišel z Damašku a otevřel u nás první kavárnu počátkem 18. století. Deodatus byl činný i jako autor a obvykle je v knihách vždy i jeho portrét, například viz jedno z jeho děl z r. 1714, vydané v Praze a již dostupné v Google Books.

Arménská strana připomněla taková díla, jako je monografie *Zapomenutá historie* o Josefu Myslivečkovi od Marietty Šagiřanové nebo román pražského spisovatele Franze Werfela *Čtyřicet dnů* (*Die vierzig Tage des Musa Dagh*) o hrdinné obraně arménské vesnice v počátcích arménské genocidy za I. světové války. Právě díky Franzi Werfelovi se svět mohl seznámit s fakty o arménské genocidě.

Paní ministryně s doprovodem si během návštěvy prohlédla i část historických prostor Klementina. Předpokládá se, že generální ředitel NK ČR Tomáš Böhm navštíví Arménii v únoru 2015, což zajisté přispěje k dalšímu rozvoji vzájemné spolupráce. Ředitel Národní knihovny Arménie Tigran Zargaryan byl na návštěvě v NK ČR na jaře 2014.

Anketa „Dotaz roku“ služby Ptejte se knihovny

Již popáté bude během ledna a února 2015 zveřejněna anketa o nejlepší dotaz služby *Ptejte se knihovny* za uplynulý rok 2014. Návštěvníci stránek služby *Ptejte se knihovny* budou moci vybírat z deseti nejlepších dotazů, které knihovny zapojené do této služby v loňském roce zodpověděly. Hlasovat mohou pro jeden, který je podle jejich názoru nejzajímavější, nejvíce je pobavil či poučil. Dotazy jsou vybírány z archivu uložených dotazů všech knihoven aktivně zapojených do služby, nejedná se tedy pouze o dotazy zodpovězené NK ČR.

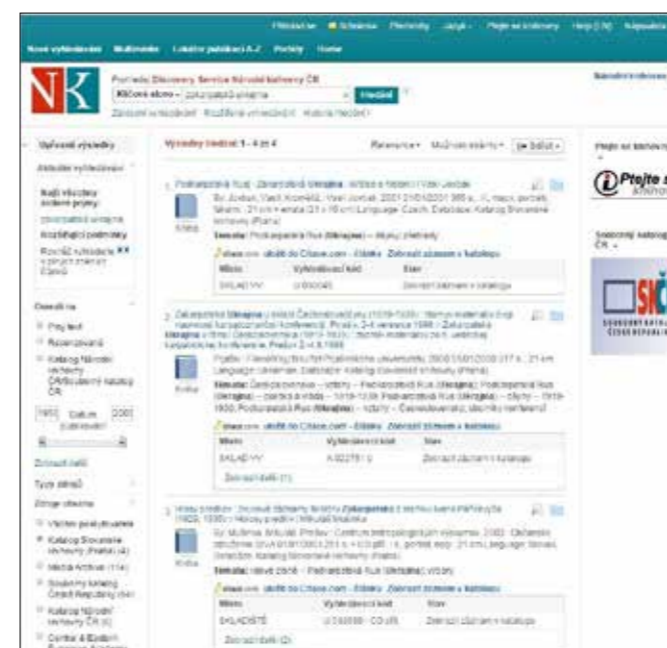
Jako první byl Dotazem roku zvolen dotaz „První česká knihovnice“ (2010, Národní knihovna ČR), následoval „Keltský kombajn“ (2011, Národní knihovna ČR), dále uživatele nejvíce zaujal pohádkový dotaz „Rodinný vztah Křemílka a Vochoomůrky“ (2012, Národní knihovna ČR) a uplynulý rok byl ve znamení poučného dotazu „Zvuk v hrnečku s kakaem“ (2013, Knihovna Jana Drdy), v němž najdete návod na zajímavý pokus, který můžete sami provést.

Informace o spuštění hlasování naleznete na stránkách služby *Ptejte se knihovny*. Neváhejte a hlasujte pro ten Váš „nej“ dotaz i Vy. Možná právě on se stane nejlepším dotazem minulého roku.

Elektronický katalog Slovanské knihovny přidán do EDS

Od listopadu 2014 byl do multivyhledávače EBSCO Discovery Service (EDS) zařazen elektronický katalog Slovanské knihovny – báze SLK.

Slovanská knihovna je veřejně přístupná vědecká specializovaná knihovna pro obor slavistiky. Patří mezi největší a nejvýznamnější slavistické knihovny na světě. Vznikla v roce 1924, od roku 1958 je autonomním odborem Národní knihovny ČR. Ve svých fondech uchovává více než 800 000 svazků knihovních dokumentů, dále sbírku map, plakátů, obrazových a uměleckých materiálů a řadu sbírek listinných dokumentů. Katalogizační záznamy jsou z velké části podchyceny v elektronickém katalogu – bázi SLK, který lze nyní prohledávat v rámci multivyhledávače EDS.

Zobrazení záznamů z báze SLK v EDS

Vyšehradský kodex se dočká vystavení

Po dlouhých desetiletích chystá NK ČR vystavení svého nejcennějšího dokumentu – Kodexu vyšehradského. „Vyšehradský kodex představuje jednu z našich nejstarších písemných památek, svým významem jej lze přirovnat k českým korunovačním klenotům. Jeho vystavení považuji za významnou událost nejen roku 2015,“ uvedl generální ředitel NK ČR Tomáš Böhm.

Vystavení kodexu předcházelo posouzení jeho fyzického stavu. Za tímto účelem byla v r. 2011 jmenována generálním ředitelem NK ČR odborná komise, která spolu

s Vyšehradským kodexem zkoumala i další národní kulturní památku – Pasionál abatyše Kunhuty z 1. poloviny 14. století.

Díky moderním digitalizačním technologiím mohli odborníci detailně porovnávat současný stav kodexu se stavem z roku 2007. S pomocí digitálních kopií bylo možné srovnávat sprašování barevných pigmentů, odpadávání zlatění a další procesy, které přirozeně probíhají. Dále byly provedeny mikrobiologické stěry ke zjištění přítomnosti plísní. Stav Vyšehradského kodexu si vyžádal mírné zásahy restaurátorů, po kterých je již možno tuto národní kulturní památku vystavit.

Široká veřejnost tak bude moci spatřit originál v sobotu 31. 1. od 7.00 do 20.00 hod. a v neděli 1. 2. od 7.00 do 19.00 hod. v Zrcadlové kapli Klementina. K dispozici bude rovněž faksimile, které si budou moci návštěvníci prohlédnout. „Vystavení bude přirozeně doprovázeno řadou bezpečnostních opatření. Kodex bude umístěn v zabezpečené vitrině. Právě faksimile, tedy tištěná kopie bude sloužit k tomu, aby se návštěvníci mohli blíže seznámit s Vyšehradským kodexem a prohlédnout si více fólií, tedy stran tohoto evangelistáře,“ doplňuje Irena Maňáková, mluvčí NK ČR.

Představujeme

Kodex vyšehradský

Kodex vyšehradský je unikátním románským rukopisem. Jde o nejstarší rukopisnou památku, kterou okolnost jejího vzniku pojí s českým prostředím. Touto okolností byla korunovace knížete Vratislava II. prvním českým králem dne 15. června 1086. Kodex vyšehradský je proto také někdy nazýván **Korunovačním kodexem**, případně Korunovačním evangelistářem krále Vratislava. Vratislav II. kodex zařadil do svých sbírek na Vyšehradě, kde sídlil.

Kodex vyšehradský je evangelistář, tj. je výběrem úryvků z evangelií určených jako liturgická čtení, tzv. perikopy. Podle perikopy určené ke královské korunovaci lze soudit, že Kodex vyšehradský na Vyšehradě zůstal až do další královské korunovace konané u sv. Víta. Ta se uskutečnila v roce 1228, kdy byl korunován Václav I. Pravděpodobně od tohoto data se stal kodex součástí svatovítské knihovny, v jejíchž sbírkách byl uchovávan až do 17. století. Zůstalo mu však označení podle původního místa, kde byl uložen.

Rukopis obsahuje 108 pergamenových listů, přičemž 26 stran je zdobeno obrazy evangelistů, genealogií rodu Kristova, čtyřmi předobrazy ze Starého zákona a christologickým cyklem o 29 výjevech. Na foliu 68r je iniciála „D“ zahajující čtení na den sv. Václava, což dokládá bohemikální charakter této památky. V iniciále je vyobrazen sv. Václav na trůně. Tento světec byl již od počátku 11. století považován za věčného knížete země české, proto se objevuje na mincích a pečetích.

Ke konkrétní písařské atribuci, čili autorství Kodexu vyšehradského dosavadní bádání nedospělo, a tak lze jen konstatovat, že Kodex vyšehradský vyrůstá z řezenských, respektive podunajských tradic (nejčastěji se uvádí klášter sv. Emmerama v Řezně).

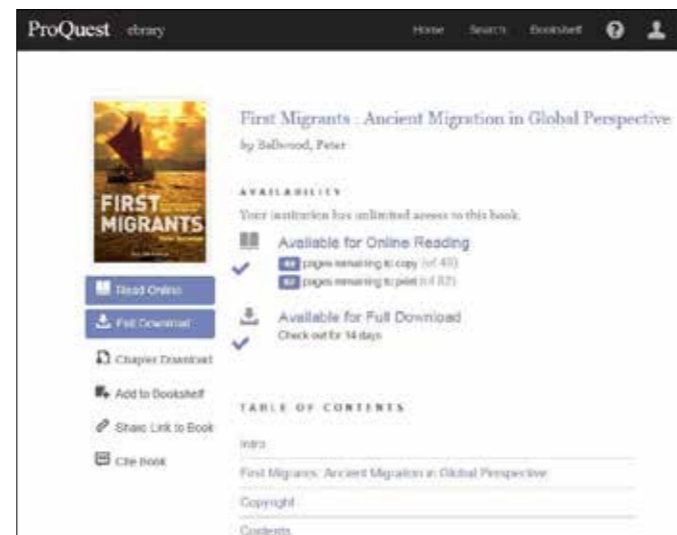
Kodex vyšehradský je památkou nejvyšší historické hodnoty. Je jednou z nejvýpravnějších knih, a to jak románské knižní malby, tak českého středověku vůbec. Jeho cenu odhadují odborníci až na jednu miliardu korun českých.

Detail folia 68r

Čtete a půjčujete si odborné zahraniční e-knihy!

Čtete a e-čtete? Víte, že v NK najdete více než sto tisíc zahraničních e-knih zpřístupňovaných v ebrary a na platformě EBSCOhost? V ebrary a EBSCOhost můžete pohodlně hledat přímo v plném textu dostupných titulů, tisknout, kopírovat části textu či psát vlastní poznámky. Informace o e-knihách naleznete i v [Elektronickém katalogu – bázi NKC](#), a to včetně odkazů pro využívání ze sítě knihovny, ale také prostřednictvím vzdáleného přístupu.

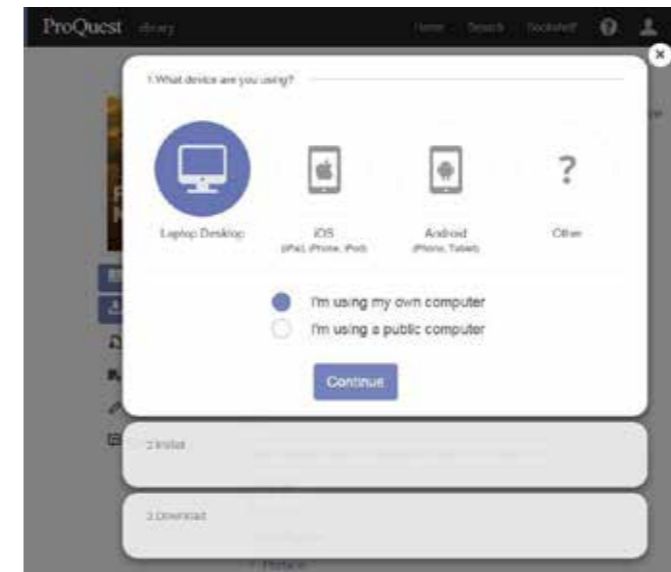
Náhled e-knihy v ebrary

Jak si vypůjčit e-knihu z ebrary či platformy EBSCOhost?

Vedle online čtení nabízí ebrary i EBSCOhost také možnost půjčit si e-knihy na počítač či mobilní zařízení, na kterém je k dispozici autorizace prostřednictvím Adobe Digital Edition (ADE). Tento program zajišťuje kontrolu nad výpůjčkou, jeho stažení je bezplatné. Program ADE si můžete stáhnout anonymně, tj. není potřeba zadávat žádné vaše údaje. V tomto případě je však e-kniha vypůjčena pouze na počítač, na který jste program ADE stáhli. Pokud chcete půjčenou e-knihu číst na více zařízeních najednou (např. na počítači a tabletu), je potřeba program ADE autorizovat vlastním Adobe ID. Pro jeho vytvoření je nutné zadat vaši e-mailovou adresu. K čtení e-knih na přenosných zařízeních je doporučována aplikace Bluefire Reader, která je k dispozici zdarma ke stažení pro zařízení s operačními systémy iOS i Android. EBSCOhost a ebrary se mírně liší v podmínkách výpůjček e-knih, podrobnější informace najdete dále.

ebrary Academic Complete

Multioborová kolekce [ebrary Academic Complete](#) obsahuje více než 116 000 e-knih světových akademických nakladatelství z 16 klíčových oborů, od politologie, přes techniku, medicínu, lingvistiku po ekonomii či právo. Do kolekce průběžně přibývají nové tituly, některé mohou být odstraněny.

Možnost výpůjčky na různá zařízení v ebrary

Podmínky výpůjček v ebrary

Výpůjčka (tj. Full Download) na 14 dnů je povolena u většiny e-knih v ebrary, e-knihu jde i předčasně vrátit. Jeden uživatel může mít souběžně půjčeno maximálně 10 e-knih, výpůjčku lze opakovat. Pro vypůjčení e-knihy z počítačů NK ČR se musíte v ebrary nejprve přihlásit pomocí odkazu Sign In. Zde zadáte přihlašovací jméno a heslo, které používáte pro vstup do vašeho konta v Elektronickém katalogu NK ČR. Při využívání ebrary přes vzdálený přístup již není další přihlašování potřeba.

Náhled e-knihy v EBSCOhost

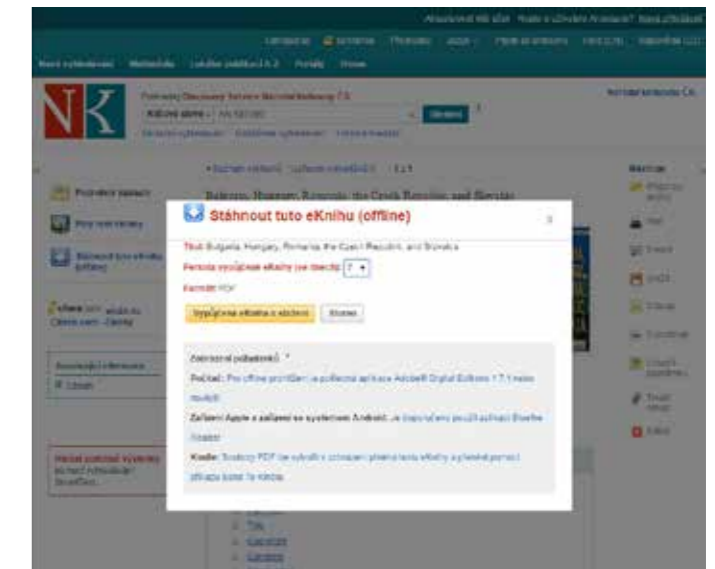
E-knihy na platformě EBSCOhost

Národní knihovna ČR zpřístupňuje odborné e-knihy také z [eBook Collection](#) na platformě EBSCOhost. K dispozici je průběžně doplňovaná kolekce aktuálních zahraničních odborných publikací zaměřená převážně na společenskovední obory. E-knihy zakoupené do fondu NK ČR jsou uvedeny v [Elektronickém katalogu – bázi NKC](#).

Podmínky výpůjček z EBSCOhost

Výpůjčky jsou možné zpravidla na 14 dní, podle licenčních podmínek domluvených s vydavatelem. E-knihy zakoupené do fondu NK ČR může mít půjčené pouze 1 uživatel. U velmi žádaných knih jsou dokupovány licence pro 3 souběžné výpůjčky.

Pro provedení výpůjčky e-knih v platformě EBSCOhost využijte svůj vlastní prostor, tzv. MyEBSCOhost, který vytvoříte vyplněním jednoduchého formuláře vyžadujícího jméno a e-mailovou adresu. MyEBSCOhost je vám k dispozici i mimo síť knihovny, můžete do něj vstupovat odkudkoli, kde je přístup k internetu.

Možnost výpůjčky e-knihy v EBSCOhost

3 otázky pro: Hanuše Hemolu

Náměstek pro knihovní fondy a služby NK ČR zhodnotil uplynulý rok 2014 a načrtl vize, úskalí a plánované koncepce roku 2015.

Začátkem každého roku rekapitulujeme rok předchozí. Co se podstatného událo v NK ČR v roce 2014?

Uplynulý rok se dá shrnout do tří hesel – revitalizace – stěhování – digitalizace.

Revitalizace Klementina – konečně se opět rozběhly zbrzděné práce. Je velmi těžké v národní kulturní památce uhájit funkční prostory pro živou službu, kterou knihovna je. Pod vlivem nových skutečností, které odhaluje souběžný archeologický průzkum, musíme modifikovat naše představy o knihovně v Klementinu, aby zde nevznikl jen mrtvý historický monument.

Stěhování – revitalizace za provozu nás nutí přesouvat před stavebními pracemi své sbírky i jednotlivá pracoviště. To vše za nemalých obětí všech zainteresovaných. Souběžně rekonstruujeme a dostavujeme tzv. Centrální depozitář v Hostivaři, kde jsme v březnu zprovoznili nový objekt. Ten je nejen úložištěm národního konzervačního fondu s novou studovnou, ale i novým pracovištěm tzv. linky zpracování dokumentů a digitalizační linky. Téměř polovina našich kolegů má dnes pracoviště zde a v příštích letech se poměr NK ČR, Hostivař k NK ČR, Klementinum ještě posílí.

Digitalizace – knihovna digitalizuje od poloviny 90. let minulého století. V současnosti jsou hlavní v této oblasti dva projekty; Národní digitální knihovna, v roce 2014 byla splněna základní hodnotící kritéria projektu a nyní vstupujeme do fáze udržitelnosti, řekněme do rutinního provozu. Výsledky jsou zpřístupňovány v prostředí Kramerius, tzv. **K4**. Dále digitalizujeme historické a vzácné fondy z našich sbírek ve spolupráci s firmou Google. Jde se o nejvýznamnější PPP projekt (Public Private Partnership) v kultuře. Výsledky jsou viditelné v **Google Books** a souběžně v našich dvou základních rozhraních pro digitální sbírky – **Manuscriptorium** a opět **K4**.

Jaké novinky v roce 2015 chystáte?

Měli bychom zahájit velkou rekonstrukci starého objektu v Hostivaři, což přinese pohyb bezmála 5 milionů svazků a s tím spojená omezení komfortu služeb. Rekonstrukce ztíží podmínky pro naše špičková pracoviště ochrany a restaurování fondů. Doufám, že se nám vedle

omezení knihovny jako fyzického místa podaří zkvalitnit alespoň služby, které provozujeme jako *virtuální* knihovna postupnou integrací všech našich zdrojů do multivyhledávače. Počítáme s dalším rozvojem služby **Ptejte se knihovny**. NK ČR se dále významně podílí na přípravě **Centrálního portálu knihoven** jako jedinečného místa pro vstup do služeb českých knihoven.

Revitalizace je opět v plném proudu. Čekají nás v tomto roce podstatné změny a omezení?

Jak uživatele, tak zejména pracovníky knihovny budou čekat další omezení. Rok 2015 by neměl ještě být tak dramatický, byť se prostor pro poskytování služeb opět znatelně zúží. Vedle Slovanské knihovny budou v provizoriích Referenční centrum a Hudební oddělení. To je vše jen klid před velkou bouří 2016, kdy vstoupí stavební práce např. do Haly služeb a Všeobecné studovny. Stále chceme našim uživatelům sloužit, ale uvědomme si, jsme na stavbě.

Zajímavosti a tipy

Národní knihovna je Přátelským místem

Národní knihovně byl udělen certifikát Přátelské místo.

Přátelská místa jsou projektem Českého červeného kříže. Řešitelé projektu si stanovili v podmínkách ČR zatím ojedinělý cíl - vytvořit národní síť certifikovaných poskytovatelů služeb z různých oblastí, kteří by byli schopni zajistit lidem s nejrůznějšími typy omezení jak přístupnost služeb, tak profesionální přístup ze strany personálu. Zaměstnanci poskytovatelů služeb, kteří se zúčastnili projektu, absolvovali speciální školení. Účastníci školení získali nejen teoretické poznatky o specifických problémech lidí se zdravotními omezeními a seniorů. Součástí školení byla i zážitková část, v rámci níž měli účastníci možnost vyzkoušet si pohyb a orientaci v podmínkách uměle navozené slepoty či manipulaci s invalidním vozíkem. Účastníci též ocenili proškolení v základech poskytování první pomoci.

Pracovníci Odboru služeb NK ČR absolvovali příslušné školení na podzim roku 2013. Certifikát „Přátelské místo“ s platností do konce roku 2019 byl NK ČR udělen na celostátní konferenci „Přátelská místa po pěti letech“, konané 3. 11. 2014 v Praze.

Čtenáři a návštěvníci NK ČR se zdravotními omezeními jsou prostřednictvím loga u vchodu do hlavní budovy Klementina informováni o stupni bezbariérovosti budovy, zejména však o tom, že pracovníci služeb jsou schopni chápat jejich specifické potřeby a kvalifikovaně na ně reagovat.

Co čte knihovník?

O upírech a s upíry donekonečna (Jan Lukavec)

Upíři jsou dnes v módě. Jejich aktuální kult i minulost upířského mýtu se snaží vysvětlit snad stovky nejrůznějších titulů, z nichž se ve fondech NK nachází jen zlomek. I tak se ale jedná o pestrou směs publikací s názvy jako *Otevřené hroby, otevřené mysli; Moderní upíři a lidská identita* nebo *Nemrtvá paměť*.

Čtené jsou v těchto knihách sociologické interpretace. Setkáme se tak s upírem-reprezentantem pomstychtivé aristokracie coby projekčním plátnem nejistého měšťanstva v době osvícenství. Vampýr coby femme fatale má odpovídat době, kdy se do popředí zájmu dostává poznání zásadní diskrepance mezi pohlavími. Dnešní úzkost z nových médií prý zase vyvolává v životě upíry existující „na rozhraní“ reálného a digitálního světa. Další interpreti poukazují na upíry údajně odrážející trauma ze svržení atomové bomby, nebo na jejich údajné využití pro očištění minulosti mormonské církve. Často je dnes obecně zdůrazňován multikulturní aspekt upířské módy. Mnozí spisovatelé i filmaři totiž ve svých dílech preferují model etnických a genderových menšin, jejichž obdobu upíři mají představovat.

Jiní teoretici v současnosti analyzují subkultury těch, kteří se snaží stát skutečnými následovníky upírů; rozlišována je přitom dvojí varianta: upírství coby kulturní a náboženská identita. A koho by nebavilo nad podobnými praktikami jen teoreticky hloubat, i v češtině je pro něj dostupná kniha *Jak se státi upírem: praktický průvodce pro nové nemrtvé*. Jde o příručku řešící všední starosti upířské existence. Například v ní najdeme kapitolu o způsobech, jak „vyplnit věčnost“. Adept se má kupříkladu

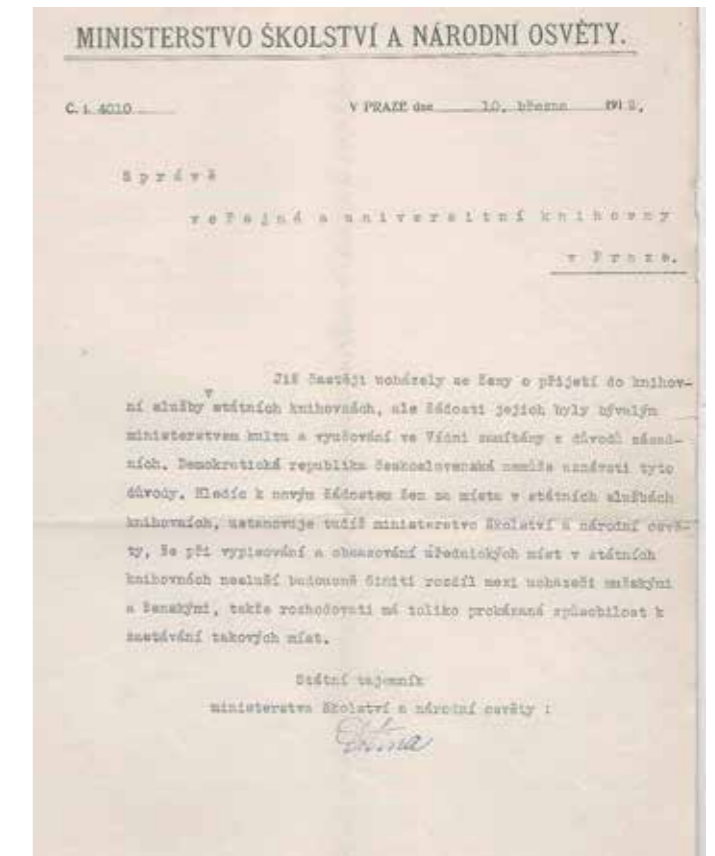
du ponořit do čtení: „Zalez si do blízké krypty a přečti si všechna mistrovská díla literatury, jež objevíš. Rozšíř své obzory a tím zároveň i délku života“. Můžeme to vykládat i tak, že kdo by dnes chtěl přečíst všechny knihy o upírech, potřeboval by na to také jejich nesmrtelnost...

Střípky z Archivu NK ČR

První ženy ve Veřejné a univerzitní knihovně

(Kateřina Hekrdlová)

Ačkoliv se nám to zdá z dnešního pohledu nepředstavitelné, kvalifikovaná práce ve státních knihovnách byla až do roku 1919 výhradně mužskou záležitostí. Ještě v dubnu 1918 píše ředitel knihovny dr. Miladě Paulové ucházející se o práci ve VUK: „...c. k. ministerstvo pro kultus a vyučování zamítlo...návrh můj, aby také dámy byly připuštěny k službě bibliotekní. Zamítnutí se stalo z důvodů zásadních.“

Změnu přinesl až 10. březen 1919, kdy Ministerstvo školství a národní osvěty píše správě knihovny, že se „při vypisování a obsazování úřednických míst...nesluší budoucně činiti rozdíl mezi uchazeči mužskými a ženskými.“

První odvážlivky se pokusily proniknout do tohoto výhradně mužského světa v konkurzu na praktikantská místa vypsáním knihovnou na jaře 1919. Uzavřen byl

14. června a ze 48 žadatelů bylo sedm žen. Uspěly tři: PhDr. Milada Paulová, PhDr. Flora Kleinschnitzová a PhC. Eliška Netíková. První dvě se staly významnými osobnostmi nejen v knihovně (obě pracovaly v rukopisném oddělení), ale i mimo ni. Paulová, historička a byzantoložka, byla první ženou, která se v roce 1925 v Československu habilitovala pro obor obecných dějin východní Evropy a Balkánského poloostrova. Kleinschnitzová, literární historička, publicistka, knihovnice a překladatelka, byla průkopnicí česko-švédských vztahů v oblasti literární, knihovnické a kulturní. Za svoji činnost obdržela švédské státní vyznamenání.

Klementinum meteorologické

Klementinum je nejen sídlem Národní knihovny, své pracoviště zde má i Český hydrometeorologický ústav (ČHMÚ). Meteorologická pozorování mají v Klementinu dlouholetou tradici, která se datuje do období, kdy v jeho prostorách ještě působil Jezuitský řád a fungovala astronomická observatoř. Klementinum je dnes nejdéle souvisle měřící meteorologickou stanicí na našem území. Pravidelná meteorologická měření zde byla zahájena již v roce 1752. Nebyla to však první přístrojová měření na našem území, ta jsou o 40–50 let starší, jejich záznamy se dochovaly nahodile pouze v osobní korespondenci, kalendářích či farních kronikách.

Ani klementinská měření teploty a tlaku vzduchu nebyla do roku 1774 systematická a data nejsou úplná (měřila se nejvyšší a nejnižší teplota, tlak vzduchu, měsíční extrémy a průměry barometrického tlaku, součty ranní a odpolední teploty a průměrné měsíční teploty).

Za počátek klementinské řady se považuje rok 1775, někde se dokonce uvádí konkrétní datum 1. ledna. Až do roku 1783 jsou sice v řadě ojedinělé mezery jednotlivých dní nebo pozorovacích termínů, ale od 1. ledna 1784 je řada z hlediska moderních kritérií souvislá a zcela bez mezer. Už v roce 1752 byly měřeny rovněž atmosférické srážky (déšť, sníh), avšak pravidelná a spolehlivá srážkoměrná měření v Klementinu počínají až 1. květnem 1804.

Měření teploty a tlaku vzduchu probíhala zpočátku dvakrát denně, v letech 1800–1839 každé dvě hodiny od východu Slunce až do 22 hodin, po roce 1840 dokonce každou hodinu v době 10–20 hodin. Základní pozorovací termíny byly v tzv. „mannheimské hodiny“ (7, 14 a 21 hodin) a udržely se dodnes. V 19. století poklesl význam klementinské astronomické observatoře a došlo i k omezení meteorologických pozorování. Na konci 19. století zůstala pozorování jen 3x denně v mezinárodních termínech v 7, 14 a 21 hodin. Úpadek observatoře v Klementinu pokračoval, ale i přesto se udržela praxe pravidelných meteorologických pozorování. Když v 30. letech 20. století začal vzrůstat zájem meteorologů na celém světě o kolísání klimatu, zvýšil se i zájem o dlouhodobá historická měření jako např. ta dochovaná v Klementinu.

Ačkoliv klementinská měření byla a i dnes jsou ovlivněna řadou faktorů (např. měřicí přístroje umístěné v areálu Klementina se nacházejí v samém středu města), představují pro moderní vědu unikátní a velice cenný zdroj informací o počasí a podnebí v novodobé historii.

Kalendárium aneb víte že

... před 230 lety, 4. 1., se narodil **Jacob Ludwig Carl Grimm**, německý právník, který ve své době proslul jako filolog, lexikograf a jeden ze zakladatelů vědního oboru germanistika; dnes je známý především jako pohádkář;

... před 125 lety, 8. 1., se narodil **Rudolf Medek**, básník, prozaik, dramatik a voják, účastník bitvy u Zborova, později brigádní generál;

... před 125 lety, 9. 1., se narodil **Karel Čapek**, spisovatel, intelektuál, dramatik, novinář a překladatel;

... před 140 lety, 14. 1., se narodil **Albert Schweitzer**, protestantský teolog, misionář, lékař, filozof kultury a varhanní virtuos; nositel Nobelovy ceny za mír z r. 1952;

... před 130 lety, 17. 1., se narodil **Jan Zahradníček**, básník, překladatel a novinář, představitel české katolické poezie;

... před 50 lety, 24. 1., zemřel **Winston Churchill**,

britský politik, předseda vlády Velké Británie a Severního Irska za 2. světové války (1940–1945) a poté v letech 1951–1955; byl též spisovatelem (v roce 1953 získal Nobelovu cenu za literaturu), historikem, žurnalistou, vojákem a zákonodárcem. Je považován za jednoho z nejvýznamnějších státníků 20. století. Pravděpodobně nejčastěji citovaná jsou jeho slova z května 1940, tři dny po nástupu do funkce předsedy vlády: „*Nemohu vám slíbit nic než krev, dřinu, slzy a pot.*“

... před 225 lety, 31. 1., se narodila **Magdalena Dobromila Rettigová**, spisovatelka a národní buditelka, dodnes známá především jako autorka *Domácí kuchařky* (1826). Její dětství poznamenala smrt otce a sourozenců,

do 18 let žila v německojazyčném prostředí. Až po seznámení a sňatku (1808) s českým buditelem a spisovatelem Janem Aloisem Sudipravem Rettigem, se z ní stala vlastenecká buditelka. Psala básně v češtině a věnovala se výchově dívek, které učila hospodaření, vaření, domácím pracím a české literatuře, půjčovala jim české knihy. Angažovala se i jinak, vedla svůj společenský salón (*kafíčkovou společnost*), v Ústí nad Orlicí měla na starosti českou knihovnu, v Litomyšli prosadila vyčištění studánky a stavbu altánu. Pořádala literární posezení, na nichž se recitovaly české básně. Osobně se stýkala s vlastenci Františkem Palackým, Josefem Jungmannem, Pavlem Josefem Šafaříkem a dalšími.

... před 110 lety, 6. 2., se narodil **Jan Werich**, celým jménem Jan Křtitel František Serafínský Werich, divadelní a filmový herec, dramatik, prozaik, filmový scénárista, v autorské dvojici s Jiřím Voskovcem byli významnými představiteli meziválečné divadelní avantgardy a posléze i poválečné české divadelní kultury. Po odchodu J. Voskovce do exilu vytvořil partnerskou dvojici s Miroslavem Horníčkem.

... před 110 lety, 11. 2., se narodil **Zdeněk Burian**, malíř a ilustrátor; vytvořil asi deset tisíc ilustrací a návrhů obálek pro knihy a časopisy. Mezinárodního uznání se mu dostalo za rekonstrukce vymřelých zvířat a rostlin, kterým se věnoval ve spolupráci s předními odborníky, mezi nimiž byli paleontolog Josef Augusta, antropolog Vojtěch Fetter ad. V současnosti je považován za jednoho z nejvýznamnějších ilustrátorů pravěku na světě.

... před 330 lety, 23. 2., se narodil **Georg Friedrich Händel** (později během svého působení v Anglii známý jako *George Frideric Handel*), německý hudební skladatel;

... před 240 lety, 24. 2., se narodil **Matěj Kopecký**, loutkář a autor loutkových her; byl synem loutkáře, ale vyučil se hodinářem, po sňatku se stal trhovcem jako jeho tchán. V r. 1798 byl povolán na vojnu, odkud byl propuštěn až v roce 1809 jako vojenský vysloužilce – invalida. Pokračoval v obchodnickém životě (obchodoval mj. s knoflíky a velbloudí srstí), a zájmově provozoval loutkové divadlo. V roce 1819 se rozhodl pro loutkářský život a požádal si o propůjčení licence „K provozování mechanických představení“. Kopecký byl vlastenec, hrál český a je známý jako „otec českého loutkářství“. Hlavními náměty jeho her byli Faust, český Honza a čerti.

... před 160 lety, 27. 2., se narodil **Jakub Schikaneder**, malíř, profesor VŠUP v Praze; byl velice nadaný, patřil k tzv. „generaci Národního divadla“. Jeho obrazy byly melancholicky laděné, později zachycoval atmosféru pražských zákoutí a nábřeží.

Zveme vás

Galerie Klementinum – Výstavní sál

(vstup od Mariánského náměstí, vchod B2)

Vstupné: dospělí 50 Kč, senioři, studenti, skupiny nad 10 osob 30 Kč / os.; děti 6–15 let 20 Kč, děti do 6 let zdarma; pedagogický dozor má se školní skupinou vstup zdarma.

BETLÉMY V KLEMENTINU

Do 4. 1. / út–ne: 9.00–18.00 hod.

Výstava ze sbírky *Muzea betlémů v Karlštejně* připomene ještě krátce na začátku ledna vánoční atmosféru prostřednictvím historických betlémů.

Výstavní chodba – přízemí

(hlavní vstup do budovy Klementina, vchod A)

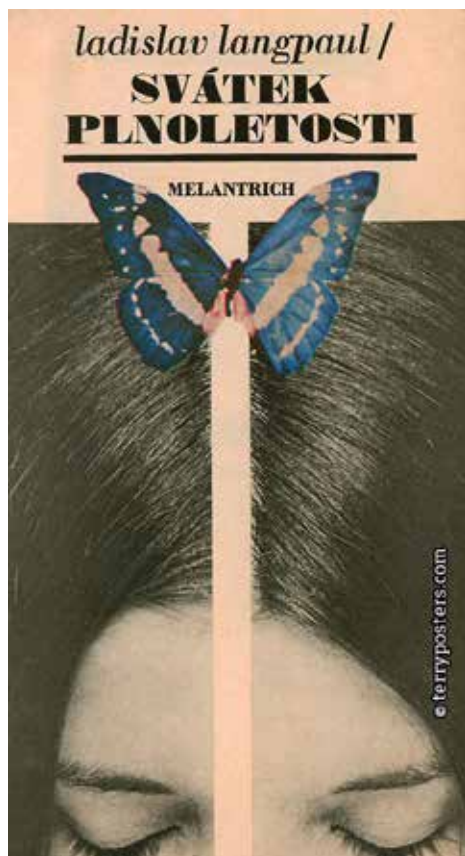
Vstupné: 5,- Kč (platí pro návštěvníky výstav bez čtenářského průkazu NK ČR), není-li uvedeno jinak.

KNIHY SE TĚŽKO VYSTAVUJÍ: LIBOR FÁRA (1925–1988)

Do 17. 1. / po–so: 9.00–19.00 hod.

Otevřený cyklus výstav s názvem *Knihy se těžko vystavují* upozorňuje na tvorbu předních výtvarníků a typografů převážně poválečného období. Pořádá jej společnost Elpida a Archiv výtvarného umění, z jehož sbírek většina vystavených knih pochází. Toto zastavení je věnováno Liboru Fárovi, malíři, sochaři a scénografovi.

Významnou část jeho díla tvoří také knižní grafika, pro niž je charakteristická výrazná, ale jednoduše funkční typografie, výjimečný cit pro fotografii a reprodukci, úsporně minimalistická práce s barvami, geometrie. Výstava představí nejen Fárovu knižní tvorbu, ale i několik jeho výjimečných plakátů.

OHLÉDNUÍ ZA VÝROČÍM 90 LET PRAŽSKÉ POLONISTIKY

28. 1. – 7. 3. / po–so: 9.00–19.00 hod.

První katedra polonistiky v českých zemích vznikla před více než devadesáti lety na Univerzitě Karlově v Praze. Dvojazyčná, česko-polská výstava přibližuje dějiny pražské polonistiky od založení samostatné katedry v roce 1923 až do současnosti. Představuje život a práci nejdůležitějších osobností, lektorů a absolventů. Nechybí mezi nimi první profesor Marian Szykowski, významný komparatista Karel Krejčí, Otakar Bartoš, Luboš Řeháček, Theodor Bešta, Jan Petr nebo lektorka Iza Šaunová, kteří vychovali generace českých překladatelů z polštiny. Součástí výstavy, připravené Katedrou středoevropských studií FF UK ve spolupráci s Polským institutem u příležitosti 90. výročí založení katedry, jsou dosud veřejně nepublikované fotografie a archivní materiály.

Zrcadlová kaple, Klementinum VYŠEHRADSKÝ KODEX

31. 1. – 1. 2.

so: 7.00–20.00 hod., ne: 7.00–19.00 hod.

Kodex vyšehradský, bohatě iluminovaný rukopis s náročnou figurální výzdobou, bude mimořádně vystaven v Klementinu na pouhé dva dny. Originál doplní faksimile.

Vstup zdarma.

